

4. Змановская Е. В. Девиантология (психология поведения). 3-е изд., испр. и доп. М. : Академия, 2006. 288 с.

5. Робота з дітьми з ознаками ризикованої поведінки : метод. рек. / уклад.: В. П. Остапович, В. І. Барко, Н. Ю. Ярема, І. І. Пампура, В. В. Барко, І. П. Остапович ; за заг. ред. В. О. Криволапчука. Київ : ДНДІ МВС України, 2017. 62 с.

Отримано 29.01.2019

УДК 159.9:351.741

Наталія Юрїївна ЯРЕМА,

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
психологічного забезпечення*

*Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ),
кандидат психологічних наук;*

 <https://orcid.org/0000-0002-4637-2681>;

Ігор Іванович ПАМПУРА,

*старший науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії психологічного забезпечення*

Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ);

 <https://orcid.org/0000-0002-7202-1391>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ З ДІТЬМИ

Зазначено, що профілактичний потенціал працівників підрозділів ювенальної превенції реалізується не повною мірою, що відображається у зростанні рівня злочинності серед дітей. На практиці індивідуально-профілактична робота з дітьми-правопорушниками здійснюється стихійно, епізодично, нерідко без урахування сучасних досягнень психолого-педагогічної науки. Підкреслено необхідність оптимізації заходів підвищення професійної кваліфікації й педагогічної майстерності працівників підрозділів, які здійснюють профілактичну роботу серед дітей.

Напруженість, нестабільність соціально-економічної ситуації, що склалась в державі, зумовлює зростання відхилень в особистісному зростанні та поведінці дітей в Україні. Серед них особливу тривогу викликають не лише прогресуюча відчуженість, підвищена тривожність, а й прояви цинізму, жорстокості, агресивності в дитячому середовищі. Така ситуація, безумовно, впливає на чинники, що традиційно зумовлюють злочинність неповнолітніх, зокрема негативний розвиток особистості підлітка, його криміналізацію.

Для дітей і підлітків, які схильні до кримінальної активності характерним є прагнення до отримання простих задовольень без використання вольових зусиль і праці, до заміщення відчуття порожнечі станом зміненого настрою, що викликається вживанням алкоголю, токсичних або наркотичних речовин. Нерідко неповнолітні можуть проявляти: нестійкий настрій зі схильністю до дратівливості, гнівливих реакцій, станів внутрішньої напруги в поєднанні з неадекватним, афективно-агресивним реагуванням на конфліктні ситуації; схильність до індивідуальної (і особливо групової) жорстокості; егоцентризм з відчуттям правомірності своєї асоціальної поведінки і постійним прагненням до його виправдання або звинувачення оточуючих у наслідках своїх вчинків; індиферентне або зневажливе ставлення до загальнолюдських цінностей, полегшене засвоєння навичок асоціальної поведінки і загальний соціально-правовий нігілізм; нездатність до емпатії (співчуття, співпереживання), недостатність глибини емоційних стосунків, байдужість до почуттів інших людей у поєднанні зі складнощами встановлення і підтримки емоційно насичених, стабільних стосунків тощо.

Викривлене уявлення дитини про ставлення оточуючих до неї, закріплюючись, стає своєрідною її позицією, що визначає весь подальший розвиток. Дитина знаходить виправдання своїй незадоволеності, вбачаючи причини невдач не в особистих недоліках, а в несправедливості, недобррозичливості оточуючих, несприятливих обставинах, випадкових подіях тощо. Це призводить до невідповідності між усвідомленням дитиною особистого ставлення до себе, до інших, до власної діяльності та реальним змістом і проявом цього ставлення.

Особливість роботи з дитиною, складність виховання якої детермінована порушенням особистісних ставлень, полягає в тому, що вона не бачить своїх негативних якостей і тому не сприймає вимог щодо змін у своїй поведінці. Так, якщо дитина не усвідомить своїх недоліків, у неї не виникне бажання виконувати вимоги, що спрямовані на подолання цих недоліків. Доти, доки працівнику поліції не вдасться зняти «бар'єр» порушених особистісних ставлень, виховні заходи, спрямовані на подолання негативних якостей особистості дитини, будуть безрезультатними.

Зрозумілим є той факт, що в основі попередження злочинності серед дітей повинні бути принципи, характерні для концепції попередження злочинності в цілому. Однак, поряд з цим, у попередженні злочинів, скоєних дітьми, є особливості, зумовлені відмінністю даної вікової категорії, а також специфікою самих цих злочинів, що потребують обов'язкового врахування.

Особливе місце у профілактиці дитячої злочинності відводиться підрозділам Національної поліції, які виконують основний обсяг роботи

в галузі попередження злочинів неповнолітніх та безпосередньо приймають участь в процесі виправлення і перевиховання неповнолітніх, що скоїли злочини. Працівники підрозділів ювенальної превенції займаються попередженням злочинності серед дітей як на загальному, так і на індивідуальному рівні. Ця професійна діяльність, здебільшого, реалізується за напрямками: обмеження впливу негативних соціальних факторів, пов'язаних з причинами та умовами дитячої злочинності; здійснення впливу на причини та умови, що сприяють злочинності серед дітей; здійснення безпосереднього впливу на дітей, потенційно схильних до скоєння злочинів; здійснення впливу на групи з антигромадською спрямованістю, що створюють сприятливі умови та залучають дітей до злочинної діяльності.

Попереджувальна діяльність, організована відповідно до зазначених напрямів, повинна забезпечувати всебічний профілактичний вплив на дітей, схильних до скоєння злочинів, на мікросередовище і соціальні умови, в яких вони перебувають.

Перш за все, в процесі попередження дитячої злочинності працівники підрозділів ювенальної превенції повинні спрямовувати свої зусилля на виявлення причин та умов, що сприяють злочинам, та їх нейтралізацію.

Проведення профілактичної роботи з дітьми, як правило, здійснюється у випадках: коли процеси криміналізації знаходяться в зародковому стані та коли такі процеси ще не мають місця, але існує висока можливість їх виникнення. Важливим тут є своєчасна постановка «діагнозу», виявлення наявності зазначених явищ. Це дозволяє на практиці визначити відповідні заходи профілактичного впливу, в тому числі й медичного характеру: виявити дітей з аномаліями в психіці, визначити прогноз їх подальшого формування і вжити заходів щодо нейтралізації та пом'якшення аномального розвитку.

Вияткове значення для попередження дитячої злочинності становить індивідуальна профілактика. Заходи індивідуальної профілактики повинні впливати як на саму особистість дитини-злочинця, так і на її оточення. Основними елементами системи попереджувального впливу мають бути:

- ретельне вивчення дітей, схильних до скоєння злочинів;
- визначення основних заходів, спираючись на які, на практиці можна досягти цілей попереджувальної діяльності;
- підбір ефективних методів організації, контролю та діагностики ефекту індивідуального профілактичного впливу.

Метою індивідуальної профілактики злочинів, скоєних дітьми, є виправлення та перевиховання дитини тобто зміна її криміногенної орієнтації. Звідси випливає необхідність вирішення завдання

встановлення закономірностей поведінки, що відхиляється, механізму її формування та подальшого впливу на неї.

Зазначене зумовлює необхідність оптимізації профілактичної діяльності правопорушень серед дітей через оновлення її форм і методів. Слід відзначити, що наявність окремих проблем у функціонування системи профілактики правопорушень обумовлюється сьогодні відсутністю необхідних фінансових ресурсів, динамічними процесами реформування правоохоронних органів, нестабільністю у сфері зайнятості населення нашої держави, зростанням урбанізації та міграції населення, що провокує подальший розвиток таких соціальних явищ, як бідність і безробіття, жебрацтво та дитяча бездоглядність, а також негативно впливає на ефективність реалізації заходів зі зниження рівня злочинності та правопорушень та призводить до виникнення нових форм і способів протиправної поведінки у дитячому середовищі.

Отримано 22.02.2019

УДК 159.9

Софія Володимирівна ВОРОНА,

аспірант Харківського національного університету в внутрішніх справах

ФЕНОМЕН АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Визначено поняття, психологічні та соціальні чинники агресивної поведінки. Збільшення інтенсивності проявів агресії спостерігається у підлітковому віці. Агресивна поведінка у більшості випадків характеризується деструктивними наслідками як для самого підлітка, так і для його оточення.

Проблема підтримки правопорядку в суспільстві, формування правосвідомості та нормативно-правової поведінки неповнолітніх потребує спеціальних психолого-юридичних досліджень у тій області кримінального, ювенального судочинства, що стосується питань девіантності неповнолітніх. У сучасних умовах, у зв'язку з наростанням специфічних об'єктивних соціальних і суб'єктивних обставин, спостерігається значний ріст агресивних та інших правопорушень серед неповнолітніх.

Визначення й аналіз чинників девіантної поведінки, а також шляхів профілактики, покарання, перевиховання підлітків являє собою актуальну проблему сучасної юридичної психології. У психологічних дослідженнях показано, що в групу найбільшого ризику часто потрапляють неповнолітні особи з деформованою, хитливою або незрілою психікою. Зважаючи на це, вивчення пасивно-агресивної